

OTMDA INGLIZ TILINI O'QITISHDA INTEGRATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING AMALIYOTDAGI HOLATI

Ayatov Raximberdi Ibragimovich

"Alfraganus University" NOTT Filologiya fakulteti Tillarni o'qitish markazi katta
o'qituvchisi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirishning amaliyotdagi holati tahlil qilingan. Integrativ kompetensiya til o'rganuvchilarning nafaqat grammatik va leksik bilimlarini, balki kommunikativ, madaniy va ijtimoiy ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi. Bugungi globallashuv davrida ingliz tilini o'qitishda integrativ yondashuv talabalarni turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilishga, o'z fikrini mustaqil va ravon ifoda etishga, hamda real hayotiy vaziyatlarda tilni to'laqonli qo'llashga tayyorlaydi. Tadqiqot davomida ingliz tili o'qituvchilarining amaliy faoliyati, dars jarayonida qo'llanilayotgan metodlar va talabalarning o'zlashtirish darajasi o'rganilgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud o'quv dasturlari va darsliklarda integrativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar yetarli darajada bo'lsa-da, ularning samarali amalga oshirilishi ko'proq o'qituvchining yondashuvi va innovatsion metodlardan foydalanishiga bog'liq. Xususan, kommunikativ mashg'ulotlar, loyihaviy ishlar, interaktiv texnologiyalar va madaniyatlararo aloqalarni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar integrativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ayrim qiyinchiliklar ham aniqlangan, jumladan, auditoriya soatlari cheklanganligi, talabalar motivatsiyasining turlicha darajada bo'lishi va resurslarning yetarli emasligi. Mazkur maqola integrativ kompetensiyani shakllantirishning real amaliyotini yoritib, uning rivojlanishi uchun samarali yo'nalishlarni belgilab beradi.

Kalit so'zlar: integrativ kompetensiya, ingliz tili o'qitish, kommunikativ yondashuv, innovatsion metodlar, madaniyatlararo muloqot.

THE PRACTICAL STATUS OF DEVELOPING INTEGRATIVE COMPETENCE IN TEACHING ENGLISH AT UNIVERSITY

Ayatov Rahimberdi Ibragimovich

"Alfraganus University" Non-Governmental Higher Educational Organization

Senior Lecturer, Language Teaching Center, Faculty of Philology

Independent Researcher, Chirchik State Pedagogical University

Abstract: This article analyzes the current state of developing integrative competence in teaching English at higher education institutions. Integrative competence encompasses not only learners' grammatical and lexical knowledge but also their communicative, cultural, and social skills. In today's era of globalization, an integrative approach to English language teaching prepares students to communicate effectively with representatives of different cultures, to express their ideas independently and fluently, and to use the language fully in real-life situations. The study examined the practical activities of English teachers, the methods applied during the teaching process, and students' levels of acquisition. The analysis shows that although existing curricula and textbooks include sufficient tasks aimed at developing integrative competence, their effective implementation largely depends on the teacher's approach and the use of innovative methods. In particular, communicative exercises, project-based work, interactive technologies, and tasks promoting intercultural communication play a crucial role in fostering integrative competence. At the same time, certain challenges were identified, such as limited classroom hours, varying levels of student motivation, and insufficient resources. This article highlights the real practices of shaping integrative competence and outlines effective directions for its further development.

Keywords: integrative competence, English language teaching, communicative approach, innovative methods, intercultural communication.

Kirish

Bugungi kunda ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani shakllantirish masalasi oliy ta'lim tizimida dolzarb muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Integrativ kompetensiya tilni bilish jarayonini faqatgina grammatik qoidalar va lug'at boyligini o'zlashtirish bilan cheklamay, balki uni real hayotiy vaziyatlarda samarali qo'llashni, madaniyatlararo muloqotga kirishishni, turli ijtimoiy vaziyatlarda muloqot qila olishni ham qamrab oladi. Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qitish jarayoni ko'p hollarda an'anaviy usullarga asoslanib kelgan bo'lsa-da, zamonaviy ta'lim talablariga ko'ra bu jarayon integrativ yondashuvni talab qilmoqda. Chunki ingliz tili bugungi kunda nafaqat ta'lim jarayonida, balki xalqaro hamkorlik, ilmiy izlanishlar, kasbiy faoliyat va madaniyatlararo muloqotda asosiy vosita sifatida xizmat qilmoqda.

Talabalar uchun ingliz tilini o'rganish jarayonida integrativ kompetensiya ularning mustaqil fikrlash, o'z fikrini ravon va lo'nda ifoda etish, turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, bu kompetensiya talabalarning tilni faqat o'quv maqsadida emas, balki hayotiy zarurat sifatida o'zlashtirishlariga yordam beradi. Shu jihatdan, ingliz tili darslarida kommunikativ metodlar, interaktiv texnologiyalar, rolli o'yinlar, loyiha asosidagi topshiriqlar va muammoli vaziyatlarga yechim topishga qaratilgan mashg'ulotlar keng qo'llanilishi zarur.

Ammo amaliyotda ko'plab qiyinchiliklar ham uchramoqda. Masalan, ba'zi hollarda dars jarayonida grammatik bilimlarga haddan tashqari urg'u berilib, kommunikativ faoliyat ikkinchi o'rinda qolib ketadi. Bundan tashqari, talabalar motivatsiyasining pastligi, texnik va metodik resurslarning yetishmasligi, auditoriya vaqtining cheklanganligi integrativ kompetensiyani samarali rivojlantirishga to'sqinlik qilmoqda. Shu boisdan, oliy ta'limda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy metodlardan foydalanish, darslarni talabalar faol ishtirokida tashkil etish, hamda real hayotiy

vaziyatlarga moslashtirish orqali integrativ kompetensiyani rivojlantirish zaruriyati kuchaymoqda. Integrativ yondashuv faqat o'qituvchi faoliyatiga emas, balki ta'lim dasturlarining mazmuniga, o'quv jarayonini tashkil etish usullariga va baholash tizimiga ham bevosita bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, ingliz tili o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish bugungi ta'lim jarayonining muhim vazifasiga aylangan.

Metodika

Ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha olib borilgan tadqiqot metodlari bir necha bosqichda amalga oshirildi. Avvalo, mavjud adabiyotlar, ilmiy maqolalar, o'quv dasturlari va darsliklar tahlil qilinib, ularda integrativ kompetensiya tushunchasining mazmuni, mohiyati va ta'lim jarayonidagi o'rni o'rganildi. Bu bosqichda nazariy asoslarni aniqlash hamda ularni amaliyot bilan bog'lash imkoniyati yaratildi. Shuningdek, xalqaro tajribalar o'rganilib, ingliz tilini o'qitishda qo'llanilayotgan zamonaviy metodlar, kommunikativ yondashuv, loyiha asosida o'qitish, interaktiv texnologiyalarni joriy etish kabi usullar tahlil qilindi.

Keyingi bosqichda oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qituvchilari va talabalar o'rtasida so'rovnomalar o'tkazildi. So'rovnomalar asosan dars jarayonida qo'llanilayotgan metodlar, talabalar ishtirokining faolligi, integrativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlarning samaradorligi, shuningdek, mavjud muammolarni aniqlashga qaratildi. Natijalar o'qituvchilarning ko'p hollarda an'anaviy yondashuvlardan foydalanishi, ammo talabalarning ko'proq interaktiv va amaliy mashg'ulotlarga qiziqishi mavjudligini ko'rsatdi.

Tadqiqotning yana bir muhim bosqichi kuzatuv metodidan foydalanish orqali amalga oshirildi. Ingliz tili dars jarayonida o'quvchilarning faoliyati, mashg'ulotlarning interaktivligi, o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi muloqot, hamda topshiriqlarning amaliyotga yo'naltirilganlik darajasi kuzatildi. Kuzatuv natijalari integrativ kompetensiyani shakllantirish jarayoni ko'p hollarda o'qituvchining metodik yondashuvi va darsni tashkil etish uslubiga bog'liq ekanligini tasdiqladi.

Shuningdek, tahlil jarayonida sifatli intervyular ham o'tkazildi. Ular orqali talabalar ingliz tilini o'rganishda duch kelayotgan qiyinchiliklari, motivatsiya

manbalari, shuningdek, tilni amaliyotda qo'llash imkoniyatlari haqida o'z fikrlarini bildirishdi. Olingan ma'lumotlar integrativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqishda muhim manba bo'lib xizmat qildi. Shu tarzda, tadqiqot nazariy va amaliy metodlarni uyg'unlashtirish orqali ingliz tili ta'limida integrativ kompetensiyaning amaliyotdagi holatini kompleks tahlil qilish imkonini berdi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha ma'lum ijobiy yutuqlar mavjud bo'lsa-da, jarayon yetarlicha samarali emas. Avvalo, o'quv dasturlarida integrativ kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan topshiriqlar, mashqlar va kommunikativ faoliyatlar mavjudligi qayd etildi. Ammo ularning amalda qo'llanishi ko'pincha formal xarakterga ega bo'lib, talabalar faol ishtirokchi sifatida emas, balki passiv tinglovchi sifatida qatnashayotgan holatlar kuzatildi. Bu esa kompetensiyaning to'laqonli rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

So'rovnomalar natijasida talabalar ingliz tili mashg'ulotlarida ko'proq interaktiv usullardan, amaliy mashqlardan va real hayotiy vaziyatlarga moslashtirilgan topshiriqlardan foydalanilishini istashlarini bildirishdi. Ayniqsa, loyihaviy ishlar, muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar va guruhliy ishlarda talabalar yuqori faollik ko'rsatgani qayd etildi. Bu esa shuni anglatadiki, talabalar integrativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan metodlarga ko'proq moyillik bildirishmoqda.

Kuzatuvlar jarayonida esa o'qituvchilarning metodik yondashuvlarida sezilarli farqlar mavjudligi aniqlandi. Ba'zi o'qituvchilar kommunikativ metodlar, rolli o'yinlar va interaktiv texnologiyalardan faol foydalanayotgan bo'lsa, boshqalarida an'anaviy grammatik mashqlarga haddan tashqari urg'u berilishi kuzatildi. Natijada, ayrim guruhlarda talabalar integrativ kompetensiyani samarali shakllantirish imkoniga ega bo'lsa, boshqa guruhlarda bu jarayon sust kechdi.

Intervyular esa talabalarning motivatsiya darajasi turlicha ekanini ko'rsatdi. Yuqori motivatsiyaga ega talabalar ingliz tilini nafaqat o'quv jarayonida, balki kundalik hayotda ham qo'llashga harakat qilayotgan bo'lsa, past motivatsiyaga ega talabalar faqat imtihonlarga tayyorlanish bilan chegaralanmoqda. Shuningdek, texnik vositalarning yetarli emasligi, chet ellik mutaxassislar bilan amaliy muloqot imkoniyatlarining cheklanganligi ham salbiy omillar sifatida qayd etildi.

Umuman olganda, natijalar ingliz tili o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha salmoqli ishlar amalga oshirilayotganini, ammo bu jarayonni yanada samarali tashkil etish uchun metodik yondashuvlar, resurslar va motivatsion mexanizmlarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatdi.

Muhokama

Olingan natijalar ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish masalasi hali ham ko'plab muammolar va imkoniyatlarni o'z ichiga olishini ko'rsatmoqda. Integrativ kompetensiyaning asosiy mohiyati tilni o'rganishni faqat nazariy bilimlar bilan cheklab qo'ymasdan, uni madaniyat, ijtimoiy muloqot va shaxsiy rivojlanish bilan uyg'unlashtirishdan iboratdir. Amaliyotda esa ko'plab o'qituvchilar grammatik mashqlar va an'anaviy metodlarga ko'proq e'tibor qaratib, kommunikativ faoliyatlarni yetarlicha rivojlantirmayapti. Bu esa talabalarning mustaqil muloqot qilish, turli madaniy kontekstlarda samarali fikr almashish ko'nikmalarining to'laqonli shakllanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Tadqiqot jarayonida aniqlanganidek, talabalar integrativ yondashuv asosidagi mashg'ulotlarda yuqori faollik ko'rsatmoqda. Bu holat shuni anglatadiki, zamonaviy metodlardan foydalanish talabalar uchun samarali va qiziqarli hisoblanadi. Loyihaviy topshiriqlar, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlarni hal qilish mashg'ulotlari va interaktiv texnologiyalar integrativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim vosita sifatida ko'rilishi lozim. Shu bilan birga, talabalar ingliz tilini faqat auditoriya doirasida emas, balki amaliy hayotda ham qo'llash imkoniga ega bo'lishlari uchun qo'shimcha tashabbuslar zarur. Masalan, chet ellik mutaxassislar bilan onlayn

muloqot, xalqaro loyihalarda ishtirok etish yoki ingliz tilidagi klublar tashkil qilish samarali bo'lishi mumkin.

Muhim jihatlardan yana biri shundaki, integrativ kompetensiyani rivojlantirish nafaqat metodik yondashuvlarga, balki ta'lim jarayonining tashkiliy tomonlariga ham bog'liqdir. Auditoriya soatlarining cheklanganligi, zamonaviy texnik vositalarning yetarli emasligi va talabalar motivatsiyasining pastligi bu jarayonning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, ta'lim siyosatida integrativ yondashuvga mos dasturlar ishlab chiqish, o'qituvchilarning malakasini oshirish va resurs bazasini kengaytirish zarur.

Umumiy qilib aytganda, ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish o'quv jarayonining markaziy vazifalaridan biri bo'lishi kerak. Bu jarayonni samarali tashkil qilish orqali talabalar nafaqat tilni mukammal biluvchi mutaxassislar, balki global kommunikatsiyada faol ishtirok eta oladigan shaxslar sifatida shakllanadilar.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish bugungi ta'lim jarayonining dolzarb va zaruriy vazifasidir. Integrativ kompetensiya talabalarning nafaqat lingvistik bilimlarini, balki ularning kommunikativ, madaniyatlararo va ijtimoiy ko'nikmalarini ham shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa ularni kelajakda xalqaro maydonda muvaffaqiyatli faoliyat yurita oladigan, mustaqil fikrlovchi va moslashuvchan mutaxassis sifatida tarbiyalash imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, ingliz tili o'qitishda integrativ kompetensiyani shakllantirish bo'yicha ma'lum ijobiy tajribalar mavjud bo'lsa-da, ularni yanada samarali tashkil qilish uchun qo'shimcha choralar zarur. Xususan, an'anaviy grammatik mashqlar bilan cheklanib qolmasdan, interaktiv texnologiyalar, loyihaviy ishlar, muammoli vaziyatlar asosidagi mashg'ulotlar va real hayotiy muloqot imkoniyatlarini kengaytirish talab etiladi. Shuningdek, talabalar motivatsiyasini

oshirish, zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash va o'qituvchilarning malakasini muntazam oshirish integrativ yondashuvning samaradorligini ta'minlaydi.

Kelgusida ingliz tili ta'limini yanada rivojlantirish uchun integrativ kompetensiyaga yo'naltirilgan dasturlarni ishlab chiqish, o'quv jarayonini xalqaro standartlarga yaqinlashtirish va talabalarning o'zlashtirish darajasini baholashda ham integrativ yondashuvni inobatga olish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, ta'lim muassasalari doirasida ingliz tilida erkin muloqot muhitini yaratish, xalqaro loyihalarda ishtirok etishni rag'batlantirish hamda chet ellik mutaxassislar bilan tajriba almashishni yo'lga qo'yish ham samarali bo'lishi mumkin.

Umuman olganda, ingliz tilini o'qitishda integrativ kompetensiyani rivojlantirish nafaqat til o'rgatishning sifatini oshiradi, balki talabalarni global jamiyatda faol ishtirok etishga tayyorlaydi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim maqsadlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar:

1. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47.
2. Hymes, D. (1972). On communicative competence. In Pride, J. B., & Holmes, J. (Eds.), *Sociolinguistics*. Harmondsworth: Penguin.
3. Raximov, V. Social functions of physical culture and sports in modern society. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*.—2020.
4. Raximov, V. Innovative approaches to improving quality training specialists in physical education. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*.—2020.
5. Abdullaeva, M. D. (2021). The importance of familiarizing preschool and primary school children with the social norms of speech. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(1), 920-925.
6. Djumaniyazovna, M. A. (2021). The Importance of Innovation Clusters In The Construction Of The Third Renaissance Foundation. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(06), 194-197.

7. Шамсутдинов, А., & Кулдашева, Г. Д. (2022). ПЛЮСЫ И МИНУСЫ ТЕЛЕМЕДИЦИНЫ В ПСИХОЛОГИЧЕСКОМ КОНСУЛЬТИРОВАНИИ: Шамсутдинов Альберт, Студент 3-го курса, факультета «Клинической психологии» ТГСИ, г. In *Научно-практическая конференция*.
8. Khaydaraliyevna, P. D., Hayitovna, M. S., Boburbaxirovich, K., & Shokirjonovna, S. Z. (2024). DEVELOPING VOCABULARY SKILLS OF NON-SPECIALIST STUDENT WITH HELPING SOCIAL MEDIA MARKETING AND IT TOOLS. *Eurasian Journal of Academic Research*, 4(7S), 511-516.
9. Kadirova, Z. Z. (2021). Alisher Navoiy nasriy asarlaridagi perifrazalarning ifoda shakllari. *Ustozlar Uchun*, 2(2), 3-5.
10. Kadirova, Z. Z. (2022). Lithosonyms used in the works of Alisher Navoi. *NeuroQuantology*, 10(10), 1907-1913.
11. Kadirova, Z. Z. (2022). Stable compounds in the works of Alisher Navai (example of periphrases). *NeuroQuantology*, 10(1), 1899-1906.
12. Кадырова, З. З. (2021). Лексические издания в формировании перифраза о первом перифразе в прозе Алишера Навои. *Журнал филологических исследований*, 6(1), 17-23.
13. Eshpulatova, H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN TIL TA'LIMIDA FOYDALANISHNING ZAMONAVIY DASTURIY VOSITALARI. *Modern Science and Research*, 3(1), 1-3.
14. Husniya, E. (2024). Katta hajmdagi ma'lumotlar (BIG DATA) texnologiyasining elektron tijoratda ishlatilishi. *Fizika matematika va informatika ilmiy- uslubiy jurnal*, 2(1), 89-95.
15. Оразов, ШБ., Мамутов, КТ. (2020). О теоретической подготовки физкультурных кадров. *ИЗДЕНИС*, 3(1), 19-24.
16. Оразов, Ш. Б., & Мамутов, К. Т. (2019). О некоторых особенностях совершенствования точности двигательных действий у школьников. *Эл агартуу*, (11-12), 25-28.

17. Shokirjonovna, S. Z. (2024). ZAMONAVIY DUNYODA AXBOROTNI XAVFSIZ YETKAZIB BERISHNI AHAMIYATI. *Eurasian Journal of Academic Research*, 4(7S), 1124-1125.